УДК 615.89:371.3

РОЛЬ І МІСЦЕ КАФЕДРИ РЕАБІЛІТАЦІЙНОЇ І НЕТРАДИЦІЙНОЇ МЕДИЦИНИ У ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ З «НАРОДНОЇ І НЕТРАДИЦІЙНОЇ МЕДИЦИНИ». СТАНДАРТИ НАВЧАННЯ ТА КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ

■ **Л. В. Андріюк, д. мед. н., проф., зав. каф. реабіл. і нетрадиц. мед.**

■ ***Львівський національний медичніий університет ім. Данила Галицького***

Кафедра реабілітації та нетрадиційної медицини факультету післядипломної освіти (ФПДО) є навчально-науковим структурним підрозділом університету, проводить навчальну, методичну, науково-дослідну, консультативну, лікувальну і виховну роботу з інтернами, слухачами циклів, підготовку науково-педагогічних кадрів, перепідготовку та підвищення кваліфікації викладачів і фахівців охорони здоров'я. Кафедра створена наказом ректора за поданням декана факультету та за рішенням Вченої ради факультету; у своїй роботі безпосередньо підпорядковується декану факультету.

У жовтні 2006 р. наказом ректора Львівського національного медичного університету ім. Данила Галицького завідувачем кафедри призначений д. мед. н. професор Андріюк Л. В.

Склад кафедри на сьогоднішній день: професор, д. мед. н. Задорожна Б. В., доцент, к. мед. н. Мацко Н. В., доцент, к. мед. н. Лабінський А. І., асистент, к. мед. н. Федяєва С. І., асистент, к. мед. н. Яцюк В. М., асистент, к. мед. н. Ломейко С. М., асистент Грабоус А. В., асистент Семенова С. В., асистент Магулка І. В., асистент Гдиря А. В.

У своїй діяльності кафедра реабілітації та нетрадиційної медицини керується чинним законодавством, Законом України «Про освіту», Положенням про державний вищий навчальний заклад, Положенням про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах, наказами МОЗ та МОН України, Статутом університету, Правилами внутрішнього трудового розпорядку, положенням про наймання і звільнення науково-педагогічних працівників установ, які є загальнодержавною власністю, наказами ректора, рішенням Вченої ради університету та Вченої ради факультету, планом організації навчального процесу на поточний навчальний рік. Кафедра реабілітації та нетрадиційної медицини має навчальні кабінети, лекційні аудиторії та інші підрозділи, що забезпечують виконання навчальної, методичної та наукової роботи.

Кафедра співпрацює з міською комунальною поліклінікою № 4 м. Львова на підставі угоди між університетом та поліклінікою, і називається клінічною.

Кафедра реабілітації і нетрадиційної медицини ФПДО функціонує на 8 базах клініко-лікувальної та профілактично-санаторної установ охорони здоров'я: в м. Львові вона розташована на базі четвертої міської комунальної поліклініки, а також на базах Львівського міжрегіонального центру соціально-трудової, професійної та медичної реабілітації інвалідів, Львівської обласної лікарні відновного лікування, шостої міської комунальної поліклініки. Трускавецьку філію кафедри реабілітації та нетрадиційної медицини розташовано в університетському санаторії-профілакторії, вона функціонує на базі об'єднання «Трускавецькурорт».

Науково-педагогічним складом кафедри реабілітації та нетрадиційної медицини здійснюються наступні функції:

1. Участь у проведенні лікувально-діагностичного процесу, проведення обходів, консультацій хворих, визначення і корекція планів і тактики подальшого обстеження і лікування хворих, організація клінічних і науково-практичних конференцій лікарів баз кафедри.

2. Розробка науково обґрунтованих методів діагностики, лікування і реабілітації хворих, забезпечення контролю за впровадженням наукових розробок у практику роботи клінічної установи.

Асистенти, клінічні ординатори виконують лікувально-діагностичну роботу у відділеннях, на яких базується кафедра, яка визначається від розрахункової норми навантаження лікаря-ординатора відповідної спеціальності: асистенти – 50 %, оплачуються університетом відповідно до чинного законодавства щодо доплат до посадового окладу за лікувально-діагностичну роботу, що виконана в межах місячної норми робочого часу; клінічний ординатор під керівництвом професора – 25 %, що передбачається індивідуальним планом його підготовки без доплат до стипендії.

На досвідчених висококваліфікованих асистентів за погодженням з головним лікарем, розпорядженням завідувача кафедри покладається систематична консультативна робота. У цих випадках зазначений обсяг лікувально-діагностичної роботи визначається від розрахункової норми навантаження лікаря-ординатора і може бути скорочений до 25 %.

Завідувач кафедри, доценти виконують в клініці консультативну роботу, яка оплачується відповідно до чинного законадательства щодо доплат до посадового окладу за лікувально-діагностичну роботу.

© Л. В. Андріюк

На кафедрі проводиться післядипломне навчання лікарів-слухачів та інтернів. Контингент слухачів складається в основному з лікарів західного регіону України (Львівської, Волинської, Івано-Франківської, Тернопільської, Закарпатської, Рівненської областей).

Кафедра проводить спеціалізацію за такими спеціальностями: **«Народна і нетрадиційна медицина», «Рефлексотерапія» і «Фізіотерапія».** Програма спеціалізації з «Народної і нетрадиційної медицини» була складена колективом кафедри і затверджена МОЗ України від 14 лютого 2016 р. Програма складена у вигляді окремих блоків і містить необхідну кількість годин для їх вивчення. Термін навчання – 5 місяців (720 годин).

Проводиться також і передатестаційний цикл за цією спеціальністю (156 годин). Викладачі кафедри входили до складу робочої групи з написання робочої навчальної програми передатестаційного циклу «Народна і нетрадиційна медицина», яка була затверджена МОЗ України від 14 лютого 2016 року.

Спеціалізація з рефлексотерапії триває 3 місяці і становить 408 годин. Передатестаційний цикл з рефлексотерапії триває 1 місяць та складає 156 годин.

Крім цього проводяться цикли тематичного удосконалення:

- Народна і нетрадиційна медицина (68 годин);

- Мануальна терапія (156 годин).

У зв'язку з впровадженням концепції розвитку сімейної медицини в Україні та з метою поглиблення рівня теоретичної та практичної підготовки сімейного лікаря, удосконалення його професійних знань і навичок на кафедрі проводиться цикл «Народна і нетрадиційна медицина» для лікарів спеціалізації «Загальна практика – сімейна медицина» (12 годин).

На кафедрі також проходять навчання лікарі-інтерни багатьох спеціальностей, що мають як суміжну дисципліну цикл ***«Народна і нетрадиційна медицина»*** в обсязі 20 годин. Інтерни-провізори проходять навчання на циклі «Народна і нетрадиційна медицина» в обсязі 36 годин.

Підготовка фахівців проводиться згідно календарних планів циклів і включає лекції, практичні та семінарські заняття.

Цикл спеціалізації ***«Рефлексотерапія»*** проводиться з метою навчити лікарів-слухачів теоретичним основам рефлексотерапії і навичок голковколювання, мікроіглотерапії, цзю-терапії, су-джок терапії, скальптерапії, аурикулотерапії та ін.

Під час циклу застосовують такі форми контролю засвоєння матеріалу:

1. Усне опитування після кожної теми (контрольні питання і напрямки дискусії подаються в кожній методичній розробці теми).

2. Письмове опитування за програмами базового та вихідного контролю.

3. Клінічний розбір хворих – перевірка практичних навичок.

4. Аналіз клінічних даних хворих, вміння провести обстеження хворого, поставити діагноз та зіставити його зі східним діагнозом.

5. Рішення ситуаційних завдань, тестовий контроль вихідного і вхідного рівня за кожною темою.

6. Іспит.

Передатестаційний цикл ***«Рефлексотерапія»*** проводиться з метою визначення рівня знань і умінь лікарів-слухачів, ознайомлення їх з останніми досягненнями і сучасними теоріями рефлексотерапії та підготовки лікарів до атестації на відповідну кваліфікаційну категорію. Для перевірки знань проводиться базовий та заключний комп'ютерний контроль. Лікарям-слухачам, що успішно склали іспит, видається свідоцтво встановленого зразка з рекомендацією про присвоєння відповідної кваліфікаційної категорії.

Головною метою циклу спеціалізації ***«Народна і нетрадиційна медицина»*** є навчання курсантів теоретичним основам народної і нетрадиційної медицини та оволодіння основними методиками для використання в лікарській практиці. Цикл містить 7 курсів. Після проходження кожного курсу передбачено комп'ютерний контроль знань. Для перевірки знань проводиться базовий та заключний комп'ютерний контроль знань з використанням спеціальної програми. Лікарям-слухачам, що успішно склали іспит, видається сертифікат фахівця-лікаря з народної і нетрадиційної медицини.

Головною метою передатестаційного циклу ***«Народна і нетрадиційна медицина»*** є поглиблення знань лікарів з народної і нетрадиційної медицини та оволодіння практичними навичками та методиками для використання в лікарській практиці, а також підготовка їх до атестації на відповідну кваліфікаційну категорію. Для перевірки знань проводиться базовий та заключний комп'ютерний контроль знань. Лікарям-слухачам, що успішно склали іспит, видається свідоцтво з рекомендацією про присвоєння відповідної кваліфікаційної категорії.

Тематичний цикл ***«Мануальна терапія»*** проводиться з метою формування у лікарів сучасних знань про застосування мануальної терапії у лікуванні вертеброневрологічних хворих і навчання лікарів-слухачів правильно визначати роль і місце мануальної терапії при лікуванні вертеброневрологічної патології.

Потреба викладання курсу ТУ «Нетрадиційна медицина» є актуальною для всіх спеціальностей медичної професії, а особливо для терапевтів і неврологів, адже переважна більшість хворих з різними постмедикаментозними ускладненнями припадає саме на них.

Навчання інтернів за фахом «Народна і нетрадиційна медицина» проводиться з метою їхнього ознайомлення з напрямками народної і нетрадиційної медицини, зокрема з мануальною і рефлексотерапією, фітотерапією, го-

меопатією, іридодіагностикою, апі-, гірудотерапією для поглиблення медичного рівня знань у галузі народної і нетрадиційної медицини. Після закінчення циклу і успішного складання тестів виставляється оцінка до відомості.

Цикли тематичного удосконалення ***«Дієтологія», «Сучасні аспекти гастроентерології», «Застосування преформованих фізичних чинників при патології внутрішніх органів»*** проводяться з метою теоретичної і практичної підготовки лікарів. Мета циклів: визначити і вдосконалити рівень теоретичної та практичної підготовки лікарів-гастроентерологів, фізіотерапевтів, дієтологів, терапевтів з діагностики, лікування та профілактики відповідних захворювань, відповідно до вимог кваліфікаційних характеристик фахівців другої, першої та вищої категорій, а також для поглиблення професійних знань, умінь і навичок, ознайомлення з основними досягненнями в гастроентерології, фізіотерапії, дієтології та терапії.

Зміст програм циклів охоплює весь обсяг теоретичних знань і практичних навичок, необхідних лікарям для проведення самостійної лікувальної роботи.

У позанавчальний час слухачі курсів самостійно працюють над літературою, а також опановують необхідні навички.

Всі цикли, що проходять на кафедрі, мають робочі навчальні програми, затверджені на методичній комісії і Вченій раді ФПДО, і кожні 5 років оновлюються. Розрахунок навчального навантаження на рік складено відповідно до вимог педагогічного навантаження для професора, доцента і асистентів. План і розподіл навчальних годин для кожного викладача міститься в його індивідуальному плані, який він заповнює на кожен рік. У кінці року на засіданні кафедри підводяться підсумки роботи, і робиться відповідна позначка в індивідуальному плані роботи викладача за підписом завідувача кафедри.

Для кожного циклу складається тематичний робочий план занять, де кожен день розписані лекції, практичні та семінарські заняття. Лекції читають професор і доценти кафедри, практичні заняття проводять всі викладачі кафедри.

Розклад занять для кожного циклу складається за 10 календарних днів до початку і вивішується на дошці оголошень.

З метою оцінки результатів навчання щодня проводиться усне опитування лікарів-слухачів та інтернів. Після закінчення блоку проводиться тестовий контроль знань. Після проходження циклу спеціалізації лікарі проходять тести комп'ютерного контролю знань і здають іспит. Екзаменаційні білети підготовлені до кожного циклу і затверджені на кафедральній та факультетській методичних нарадах. Крім цього проводиться опитування лікарів циклів спеціалізації та передатестаційних циклів за допомогою ККР з використанням тестового контролю і оцінки тестового контролю за бальною системою.

Для лікарів-інтернів та інтернів-провізорів кафедрою розроблені тестові питання для визначення рівня знань, на які вони відповідають після закінчення циклу і отримують відповідну оцінку.

З метою визначення рівня підготовки викладачів до проведення практичних та семінарських занять проводяться взаємовідвідування занять завідувачем кафедри і доцентами двічі на місяць, за графіком. Всі зауваження заносяться в журнал взаємовідвідувань.

Методичні наради на кафедрі проходять згідно з планом один раз на тиждень. На цих нарадах затверджуються тематичні робочі плани циклів, обговорюються і вносяться поправки до робочих навчальних програм, заслуховуються результати взаємовідвідувань занять, виконання дисертаційних робіт працівниками кафедри та ін.

Інтерни і лікарі-слухачі забезпечені навчальною літературою і кафедральним виданнями. Бібліотека містить навчальну літературу, методичні розробки та рекомендації, тестові завдання, перелік питань підсумкового контролю.

Для забезпечення проведення навчального процесу на високому рівні на кафедрі створена бібліотека медичної літератури, яка постійно поповнюється за рахунок викладачів кафедри як сучасними спеціалізованими періодичними виданнями, так і різними сучасними підручниками, посібниками та монографіями, у тому числі і іншомовними. Крім того, є велика кількість цифрових фотографій, рентгенограм клінічних спостережень, що створюються в процесі лікувальної роботи, таблиць, слайдів.

Кафедра забезпечена 6 комп'ютерами (3 стаціонарні і 3 ноутбуки), мультимедійним проектором, оверхед-проектором. Як кафедральні, так і особисті комп'ютери викладачів підключені до мережі інтернет, що забезпечує найкращі можливості отримання найсучаснішої інформації з багатьох питань сучасної медицини.

За всіма розділами і нозологіями для циклів спеціалізації та передатестаційних циклів підготовлені лекції на електронних носіях.

У процесі навчальної роботи працівниками кафедри активно проводиться і виховна робота.

Навчальна робота на кафедрі побудована відповідно до Законів України «Про освіту» та «Про державну мову». Викладання проводиться виключно українською мовою, як і ведення документації. Під час занять, клінічних розборів, конференцій постійно стежимо за чистотою української мови.

Навчальний процес здійснюється на високому рівні, лекційний і семінарський матеріал постійно удосконалюється відповідно до сучасних медичних стандартів та поглядами провідних вітчизняних і світових фахівців. Крім того, викладачі постійно вдосконалюють свій професійний рівень шляхом ознайомлення з сучасною медичною літературою в бібліотеках міст України, завдяки мережам Internet, Medline, Medscape; беруть активну участь у різних медичних конференціях і форумах як на території

України, так і за її межами. Викладачі кафедри в процесі проведення занять дотримуються прав і обов'язків лікарів-слухачів і лікарів-інтернів згідно статей 51 і 52 Закону України «Про освіту». Для навчального процесу створені комфортні умови в лекційних та навчальних аудиторіях.

Основна увага у виховній роботі приділяється питанням етики і деонтології у роботі лікарів за спеціальностями: «Рефлексотерапія», «Народна і нетрадиційна медицина». Для цього в навчальних програмах як лікарів-інтернів, так і лікарів передатестаційного циклу виділені окремі години для проведення практичних та семінарських занять з питань правових та етичних основ у медицині. Начитуються окремі лекції, присвячені цій тематиці. Основну проблему при викладані цієї теми становила відсутність сучасної нормативної етичної бази в законодавстві України, яка б визначала і регламентувала деонтологічні відносини в системі «лікар-пацієнт» і «лікар-лікар». У 2008 році зусиллями членів Всеукраїнського лікарського товариства у світ вийшла книга «Етичний кодекс лікаря», однак вона не мала правових підстав, що не дозволяло використовувати її повною мірою у навчально-виховному процесі. Тільки в березні 2009 року було оприлюднено проект «Етичного кодексу лікаря» на офіційному сайті Міністерства охорони здоров'я України, основні положення якого були обговорені на заняттях з лікарями передатестаційних циклів і спеціалізацій та лікарями-інтернами суміжних спеціальностей. Найбільшу дискусію викликало питання надання повної інформації про перебіг захворювання і його прогноз самому пацієнту. Більшість учасників обговорення сходилися на думці, що адекватне виконання всіх або більшості пунктів кодексу можливе лише за адекватної оплати праці лікаря та належного правового захисту.

Крім того, під час семінарських занять було розглянуто і обговорено проект Закону України «Про обов'язкове медичне страхування», питання проблеми фінансування та правового регулювання між суб'єктами охорони здоров'я України. Також розглядалися моделі медичного страхування в країнах світу, порівнювалися їх переваги та недоліки щодо правового регулювання, джерел фінансування. Обговорювалися з лікарями-слухачами і порівнювалися можливості приватного і обов'язкового медичного страхування в Україні. Найбільшу дискусію викликало питання стандартизації протоколів діагностики, лікування, профілактики та реабілітації захворювань, контроль якості надання медичної допомоги, джерела фінансування, зміни навантаження на працівників медицини після прийняття Закону, гостро обговорювалися проблеми правового захисту медичних працівників.

Також під час семінарських занять було розглянуто і обговорено проект Закону України «Про лікарське самоврядування», який знаходиться на шляху переходу від централізованої адміністративно-командної системи до демократичних перетворень – вкрай необхідна самоврядна лікарська організація, побудована на принципах автономії професійної діяльності.

Введення інституту лікарського самоврядування дозволить значно скоротити тіньовий обіг коштів в охороні здоров'я, позбавить пацієнтів від послуг псевдомедичних організацій, різного роду цілителів, забезпечить контроль за медичною рекламою, створить умови для прагнення з боку лікаря і медичної установи надавати якісну медичну допомогу, дасть практичне обґрунтування доцільності функціонування тих чи інших закладів охорони здоров'я, визначить потребу в лікарях різних спеціальностей, дозволить сформувати ефективну систему страхування професійної відповідальності лікарів та медичного страхування громадян, успішно вирішувати інші важливі медико-соціальні проблеми.

Важливим елементом виховної роботи вважаємо формування лікаря як всебічно розвиненої особистості, тому акцентуємо також увагу на обговоренні питань культурного життя краю та держави в цілому. Крім вищесказаного, під час занять торкаємося питань політичної ситуації в державі, обговорюємо резонансні події та питання патріотичного виховання.

Чотири працівники кафедри є дійсними членами Львівського відділення Асоціації невропатологів України, 6 – членами Українського лікарського товариства, Асоціації народної та нетрадиційної медицини.

Працівники кафедри відображали інформацію про роботу кафедри в засобах масової інформації: в інтерв'ю газеті «Високий замок», «Експрес», «Суботня пошта» та виступах на Львівському радіо і телебаченні.

Головними напрямками наукових досліджень кафедри є:

- Реабілітація хворих з цереброваскулярною патологією, вертеброгенними захворюваннями і ураженнями периферичної нервової системи.
- Реабілітація хворих з патологією опорно-рухового апарату.
- Діагностична, лікувальна і профілактична ефективність методів кисть-стопа (Су Джок) терапії при гінекологічній патології, а також алгоритмів Оннурі медицини в комплексному лікуванні терапевтичних і неврологічних захворювань.
- Клініко-патогенетична обґрунтованість і ефективність лікувально-діагностичних алгоритмів нетрадиційної медицини і реабілітації, зокрема гомеопатії, іридодіагностики, електроакупунктурної діагностики в комплексному лікуванні хворих з хронічним ураженням шлунково-кишкового тракту.

Кафедра забезпечена Медичними програмно-технічними комплексами (МПТК) «Медіса» (два комплекти) і медичним програмно-технічним діагностично-лікувальним комплексом «Рамед», який включає діагностичний «Рамед Експерт» і лікувальний прилад «Рамед Експерт-04».

МПТК «Медіса» включає інформокасети органопрепаратів, нозодів, гомеопатичних препаратів, етіологічних

чинників, наприклад, різних збудників інфекційної природи для здійснення лікувально-діагностичного впливу. МПТК «Рамед Експерт» включає діагностичний прилад «Рамед Експерт» і лікувальний прилад «Рамед Експерт-04» з КВЧ-приставками для проведення лікувальних процедур на різні зони тіла. Крім того, МПТК «Рамед Експерт» має програмне забезпечення для фіксації результатів досліджень і формування бази даних пацієнтів і динамічного спостереження за електропунктурними показниками хворих (ЕПК). МПТК «Рамед Експерт» розроблений в Інституті технічної механіки Національної медичної Академії наук України і Національному космічному агентстві України. За допомогою цих апаратів досліджуємо енергоінформаційний вплив електромагнітного випромінювання надвисокої частоти субнизької інтенсивності ЕМВ НВЧ СНІ на функціональні та клініко-фізіологічні показники у хворих з широким спектром захворювань, в тому числі для дослідження впливу СВЧ-терапії і кліматично-бальнеологічного фактора курорту Трускавець на організм і впровадження нових медичних технологій і методик в лікувальний процес медичних установ.

Також в користуванні кафедри є апарат ультразвукової діагностики з допплером SONOLINE-SIENA з 2 датчиками для інтегральної реографії і реовазографії і діагностичний прилад з автоматичною системою фірми POINTE SCIENTIFIC POLAND для проведення лабораторно-біохімічних досліджень за темою кафедральної науково-дослідної роботи і темами кандидатських дисертацій на базі Львівського міжрегіонального центру соціально-трудової професійної та медичної реабілітації інвалідів. Продовжено договір про співпрацю з Львівським міжрегіональним центром соціально-трудової, професійної та медичної реабілітації інвалідів з метою проведення спільної науково-дослідницької роботи з використанням діагностичної апаратури центру.

Для проведення біохімічних досліджень за темою кафедральної науково-дослідної роботи і визначення ряду загальних і біохімічних показників у плазмі крові людини використовується діагностичний автоматичний аналізатор (Diagnostic automation point 180). Система (Diagnostic automation point 180) дозволяє провести дослідження ряду загальних і біохімічних показників сироватки крові людини , наприклад таких, як білірубін, креатинін, сечова кислота, ЛФ, гамма-глутамілтрансферази, трансамінази, білки і їх фракції, кількісний аналіз СРБ і ревмокомплекс, ліпідний комплекс (холестерин, тригліцериди, ліпопротеїди високої і низької щільності), деяких прозапальних (ФНП-L, IL-6) та протизапальних цитокінів (IL-4), які визначають за допомогою набору реагентів для високочутливого імуноферментного методу (кількісна оцінка). Система (Diagnostic automation point 180) польського виробництва передбачає використання одиниць системи СІ або традиційну систему, але не дві одночасно і базується на використанні стандартів, а не на абсолютних значеннях показників. Завдяки високій стабільності заводського калібрування додаткова настройка приладу не потребується. Система (Diagnostic automation point 180) має 40 заздалегідь запрограмованих тестів, призначених для використання з реактивами відповідної фірми. Список всіх запрограмованих тестів легко вибрати на дисплеї апарата. Робота приладу заснована на вимірах біхроматичної диференціації довжин хвиль, обраних оператором. Використана в роботі приладу біхроматична диференціація забезпечує підвищену точність виконання робіт і виключає вплив випадкових факторів.

На базі діагностичного центру в м Трускавець проводяться дослідження органів черевної порожнини, зокрема печінки та жовчного міхура, підшлункової залози з використанням УЗД-апарату експертного класу Hitachi EUB-8500 і Hitachi-5500 з функцією соноеластографії, кольоровим відеопринтером Mitsubishu, ендоскопічні дослідження з використанням відеоендоскопа і дослідження сироватки крові на біохімічному аналізаторі німецького виробництва Huma Star-300.

Незважаючи на останні досягнення фармакології, лікування ряду захворювань є проблематичними. Сучасні лікарські препарати не завжди дають бажані результати, приводячи часом до небажаних побічних дій у вигляді токсичних проявів і різних алергічних реакцій , в зв'язку з чим в останній час підвищився інтерес до вивчення і впровадження в лікувальну практику немедикаментозних методів лікування. З огляду на це, кафедра збільшила кількість проведених курсів з 4 в 2005 році до 10 в 2009 році. Значно зросла зацікавленість лікарів методами нетрадиційної медицини, про що свідчить кількість слухачів: 30 в 2005 році і 159 у 2009 році.

Рефлексотерапія – це різні прийоми, переважно точкового лікувального впливу на організм фізичними факторами шляхом роздратування рецепторів шкіри і тканин. При багатьох захворюваннях спостерігаються значно кращі результати в разі підключения рефлексотерапії до комплексного лікування. Її можна проводити на різних етапах: в умовах стаціонару, амбулаторного та санаторно-курортного лікування. ***До особливостей рефлексотерапії можна віднести наступне:*** 1) мала зона роздратування; 2) специфічний характер роздратування; 3) можливість лікувати окрему скаргу хворого; 4) можливість поєднання скарги і порушення стану всього організму; 5) можливість застосування як при органічних, так і при неорганічних захворюваннях; 6) відсутність алергізації організму. Перспективним є використання рефлексотерапії з метою діагностики захворювань і медикаментозного тестування. Слід зазначити можливість рефлексотерапії в боротьбі з різними больовими синдромами. Метою вивчення рефлексотерапії є її застосування при різних захворюваннях в різних вікових групах, що дозволить значно скоротити використання медикаментозних препаратів і відповідно зменшити їхній негативний вплив на організм.

Одним із сучасних підходів в Східній медицині при наданні допомоги при різних захворюваннях є мікроакупунктурні системи кисті і стопи – Оннурі Су Джок терапія, яка відноситься до рефлексотерапії. Цей метод дозволяє проводити діагностику, лікування, реабілітацію та профілактику захворювань в різних областях медицини.

Використання цієї методики дозволить лікарю:

- Удосконалювати алгоритм пошуку патологічного процесу в організмі людини з наступною верифікацією класичними методами дослідження;

- Використовувати в якості незалежного методу лікування або в комбінації з класичними підходами в лікуванні хворих;

- Використовувати як метод знеболення при різних лікувально-діагностичних втручаннях;

- Застосовувати для попередження виникнення і розвитку патологічних розладів на етапі до або під час функціональних змін в організмі людини;

- Використовувати окремо як метод реабілітації пацієнтів з гострою та хронічною патологією, а також в комбінації з іншими методами народної медицини і фізіотерапії.

У перспективі Оннурі Су Джок терапія дозволить удосконалити професійну діяльність лікарів в різних областях медицини і заощаджувати фінансування на діагностичний пошук патологічного процесу в організмі і лікування захворювань, зменшуючи навантаження фармзасобів на організм людини.

Розділ «Гомеопатія» в циклах спеціалізації та ПАЦ за фахом «Народна і нетрадиційна медицина» і циклі ТУ для терапевтів і невропатологів викладається з метою ознайомлення слухачів з системою гомеопатичних знань, особливостей призначення гомеопатичних ліків при різних захворюваннях внутрішніх органів, вивчення методології пошуку гомеопатичних ліків за їх патогенезом і довідниками симптомів.

Призначення гомеопатичних препаратів базується на обліку індивідуальних конституційних генетично-детермінованих ознак у процесі формування хронічних захворювань, а, отже, діагностиці тенденцій в розвитку хронічних захворювань, тому орієнтує лікаря будь-якого фаху на застосування превентивних заходів щодо попередження та ефективного лікування різних нозологічних одиниць.

Гомеопатична терапія успішно використовується при лікуванні гострих і хронічних захворювань різного походження, на функціональній і органічній стадіях патологічного процесу. Гомеопатичні ліки особливо ефективні у випадках захворювань, обумовлених порушеннями в напрямку руху лікувально-відновлювальних сил в організмі хворої людини, а також при ураженні будь-якої системи організму, що обумовлено так званою пригніченою терапією, спрямованою на ліквідацію симптомів захворювання, а не на їх лікування.

Гомеопатична терапія покращує якість життя пацієнтів, зокрема, призводить до психо-емоційно-поведінкової стабільності, фізичної та соціальної адаптації, розширення режиму харчування, тощо.

Гомеопатична корекція лікує захворювання ятрогенного характеру, обумовлені наслідками нераціонального медикаментозного, хірургічного, фізіотерапевтичного лікування і вакцинопрофілактики, не призводить до алергізації, поліпрагмазії, побічних дій, практично не має протипоказань. Призначається пацієнтам будь-якого віку, ефективна у випадках відсутності результатів призначення лікування за протоколами академічної школи, особливо у разі хронічної і поєднаної патології у пацієнтів з підвищеною чутливістю до терапевтичних доз фармакологічних препаратів.

З огляду на поширення поліпрагмазії в призначенні фармакологічних препаратів, алергізації населення і ряду побічних ефектів від застосування фармзасобів актуальним питанням є використання препаратів з фізіологічним впливом на організм, якими є гомеопатичні ліки.

Цикл тематичного удосконалення «Нетрадиційна медицина в терапії та неврології» проводиться з метою надати лікарям-слухачам знань немедикаментозних методів лікування. Такі напрямки натуропатії, як апітерапія, гірудотерапія і нутріціологічна корекція, є не тільки симптоматичним лікуванням, але і патогенетичним і, у багатьох випадках, етіологічним.

При лікуванні апітоксином можна досягти стійкої ремісії при захворюваннях, в офіційній медицині надзвичайно торпідних до терапії, наприклад, деміелінізуючих та інших системних захворюваннях.

Дуже ефективна методика гірудотерапії. Фахівці, які володіють гірудотерапією, потрібні в різних клініках і медичних спеціальностях. При багатьох патологіях секрет алотрофічних залоз п'явок впливає етіотропно на відновлення реологічних властивостей крові і текучості базальних мембран судин.

Все це має важливе значення для проведення циклів тематичного удосконалення «Нетрадиційна медицина в терапії та неврології» для усіх фахівців.

Тематичний цикл «Мануальна медицина» проводиться з метою надати лікарям-слухачам з різних спеціальностей знань з історії розвитку методу мануальної діагностики та корекції опорно-рухового апарату, будови опорно-рухової системи, показань і протипоказань до використання даного методу, техніки виконання окремих його способів при захворюваннях хребта.

Мануальний метод лікування захворювань хребта і суглобів є найбільш патогенетичним. Його основу складають механічна корекція і репозиція функціональних блокувань утворень хребетного стовпа і суглобів. Клінічний досвід підтверджує, що цей вид лікування дозволяє найбільш ефективно усувати блокування міжхребцевих суглобів, загрозу протрузій і пролапсу міжхребцевих дисків і викли-

каних ними роздратування або стиснення нервових корінців, кровоносних судин і інших вегетативних утворень. Відносна простота виконання мануальної дії і практична її безпека для хворих дозволяють широко використовувати їх на практиці, тим самим замінюючи ними інші, наприклад, медикаментозні, хірургічні та ортопедичні засоби лікування. Впровадження мануального методу лікування в широку мережу практичних закладів охорони здоров'я не вимагає ніяких капіталовкладень; навпаки, воно може дати значний економічний ефект, який виражається в скороченні термінів лікування, тимчасової непрацездатності, вивільнення значної кількості лікарняних ліжок.

Все це має важливе значення для проведення тематичного циклу «Мануальна терапія» для невропатологів, ортопедів, нейрохірургів, травматологів та інших фахівців.

Висновки і пропозиції

Для поліпшення якості навчання студентів, інтернів та лікарів-слухачів циклів спеціалізації пропонується створити ряд відеоматеріалів, які будуть включати в себе практичні навички (в усіх напрямках роботи кафедри), повноцінні відеолекції, а також включити в навчальну програму готові науково-популярні відеофільми, які відносяться до теми охорони і захисту навколишнього середовища.

Очікувані результати впровадження пропозицій і рекомендацій:

1. Наближення рівня навчання інтернів і лікарів-слухачів до європейського.

2. Підвищення рейтингу кафедри серед студентів, інтернів, лікарів-слухачів і серед інших кафедр (особливо споріднених).

3. Збільшення кількості бажаючих пройти цикли спеціалізації на кафедрі реабілітації та нетрадиційної медицини.

4. Можливість тиражування і розповсюдження відеоматеріалів разом з друкованими підручниками і посібниками, виданими співробітниками кафедри.

5. Можливість проведення на більш високому інформаційному рівні виїзних циклів і лекцій.

6. Немедикаментозне лікування покращує комплаєнс препаратів.

7. Лікування нетрадиційними методами знижує співвідношення ефективність/ризик, зменшує фінансові витрати на ліки.

8. Застосування методів народної нетрадиційної медицини дозволяє попереджати виникнення побічних ефектів і ускладнень від прийому фармакологічних препаратів.

УДК 615.814.1

РЕФЛЕКСОТЕРАПИЯ

■ **О. Е. Коваленко, д. мед. н., проф.**

■ ***Национальная медицинская академия последипломного образования им. П. Л. Шупика, г. Киев***

Неуклонный рост заболеваемости населения, неразрывно связанный с негативными техно- и психогенными воздействиями, загрязнением окружающей среды, нерациональным питанием и вредными привычками населения, а также несовершенством эффективности методов современной медицины, вызывают необходимость обращаться к лечебно-профилактическим системам, которые подтвердили свою действенность в течение большого промежутка времени. Богатейший лечебно-профилактический потенциал, проверенный тысячелетиями, несет в себе древневосточная, в частности, традиционная китайская медицина (ТКМ). На основе чжен-цзю терапии (иглоукалывании-прижигании) сформировалось современное направление в медицине – рефлексотерапия (РТ), почти 40 лет практикующаяся в Украине.

Рефлексотерапия (РТ) – *это лечебно-профилактическая система, которая базируется на оценке параметров периферических рефлексогенных зон (точек акупунктуры) и воздействия на них с целью регуляции функциональных систем [2].*

В последнее время РТ все дальше уходит от своих первоначальных форм, основываясь на современных достижениях клинической практики, новом понимании молекулярных основ патологических процессов, новейших достижениях физики, биологии и электроники. Рефлексотерапия далеко вышла за пределы простого повторения рецептов и приемов древнего метода Чжэнь-цзю-терапии.

© О. Є. Коваленко